

Asia: VN/14933/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä kausityöntekijöinä työskentelyä varten annetun lain 1 ja 24 § :n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

- Ihmisoikeusliitto kannattaa lausuttavana olevaa esitystä kausityölain muuttamisesta siten, että luonnonmarjanpoimijat voidaan sisällyttää sen piiriin.
- Esitetty lakimuutos ei kuitenkaan itsessään riitä turvaamaan marjanpoimijoiden oikeuksien toteutumista ja ehkäisemään työhyväksikäyttöä. Ihmisoikeusliitto korostaa tarvetta varmistaa työsuojelun resurssit lain toimeenpanon valvonnassa.

Kuten hallituksen esitysluonnoksesta käy ilmi, ei vuodesta 2021 voimassa ollut marjalaki ole turvannut luonnonmarjanpoimijoiden oikeuksia ja estänyt vakavaa työhyväksikäyttöä alalla. Luonnonmarjojen kerääjien oikeusaseman selkiyttäminen ja saattaminen kausityölain piiriin olisi tärkeä edistysaskel heidän ihmisoikeuksiensa turvaamisessa. Ihmisoikeusliitto on peräänkuuluttanut työsuhteita alalle jo vuosikymmenen ajan. Suomen valtion velvollisuus turvata marjanpoimijoiden oikeudet ei rajoitu ihmiskaupan ehkäisyyn ja sen uhriksi joutuneiden oikeuksiin pääsyn turvaamiseen. Julkisella vallalla on perustuslain 22 § mukaan velvollisuus turvata perus- ja ihmisoikeuksien yhdenvertainen toteutuminen alueellaan. Tämä sisältää myös esimerkiksi oikeuden oikeudenmukaisiin työoloihin ja kohtuulliseen palkkaan, joka on turvattu Suomessa laintasoisena voimassa olevassa YK:n taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien sopimuksessa (TSS-sopimus, SopS 6/1976).

Työsuhteen kautta marjanpoimijat pääsisivät Suomen työlainsäädännön sekä yleissitovan työehtosopimuksen piiriin, ja saisivat näin työntekijöille lain mukaan kuuluvat oikeudet. Työnantaja olisi jatkossa velvollinen noudattamaan lakia ja työehtosopimusta, ja työsuojeluviranomaisten kykenisi valvomaan poimijoiden oikeuksien toteutumista ja puuttumaan niiden loukkauksiin. Työsuhteen edellyttäminen auttaisi viranomaisia myös ennaltaehkäisemään ihmiskauppaa ja muita

ihmisoikeusloukkauksia, kun työnantajayritysten taustat tulisivat selvitetyiksi kausityöviisumien myöntöprosessissa.

On kuitenkin tärkeää tunnistaa, ettei esitysluonnoksessa ehdotettu muutos kuitenkaan itsessään riitä turvaamaan marjanpoimijoiden oikeuksien toteutumista ja ehkäisemään vakavaakaan työhyväksikäyttöä. Ihmisoikeuksien tosiasiallisen toteutumisen turvaaminen edellyttää sen varmistamista, että työntekijät tuntevat oikeutensa ja että lakia toimeenpannaan käytännössä. On huolehdittava siitä, että ulkomaalaiset marjanpoimijat ovat tietoisia ja ymmärtävät heitä koskevan työläinsäädännön ja esimerkiksi TES-järjestelmän merkityksen. Monet Suomeen tulleista poimijoista ovat olleet lukutaidottomia, joten pelkkä kirjallinen tiedottaminen ei ole riittävää.

esitysluonnoksessa ehdotettu lakimuutos ei poista itsessään luonnonmarjanpoimijoiden haavoittuvan aseman taustalla vaikuttavia tekijöitä. Vieraassa maassa, kielellisessä, kulttuurisessa ja oikeudellisessa kontekstissa työskentelevien marjanpoimijoiden on vaikea tuoda ongelmiaan esiin tai saada apua hyväksikäyttötilanteissa. He ovat jatkossakin käytännössä hyvin riippuvaisia marjayrityksistä myös metsämarjanpoimintaan liittyvän fyysisen eristyksen ja huonon taloudellisen tilanteen sekä velkaantumisen vuoksi.

Nämä tekijät merkitsevät lisähaasteita myös työsuojeluvalvonnalle. Tutkimuksen perusteella tiedetään, että maissa, jossa työsuojeluviranomaiset ovat perinteisesti asettuneet taloudellisessa valta-asemassa olevan työnantajan puolella, on työntekijöiden vaikea käytännössä luottaa heitä haastatteleviin työsuojelutarkastajiin. Ihmisoikeusliitto korostaakin tarvetta varmistaa työsuojelun resurssit ja osaaminen (ml. kielitaito ja kulttuurinen osaaminen) lain toimeenpanon valvonnassa.

Pidämme positiivisena sitä, että esitysluonnoksessa todetaan tarve seurata lakimuutoksen vaikutuksia. Erityisen tärkeää on seurata sitä, onko esitetty lakimuutos riittävä estämään poimijoiden työ- ja ihmisoikeuksia rikkovat käytännöt esimerkiksi poimijoilta maksuja perivien rekrytointikoordinaattorien toimesta tai kiertämällä työnantajavelvoitteita esimerkiksi vuokratyövoimajärjestelyillä. Kuten esitysluonnoksessa todetaan, on Ruotsissa ollut ongelmia liittyen thaimaalaisten vuokratyöyritysten käyttöön. Vaikka esitysluonnoksessa arvioidaan kausityölain edellyttämän suomalaisen työnantajan edellytyksen ehkäisevän tätä riskiä, on tilannetta seurattava ns. kahden työsopimuksen ilmiön sekä Suomeen mahdollisesti muodostuvien vuokratyöfirmojen osalta. Valtion tulee toteuttaa toimia näiden ilmiöiden ehkäisemiseksi.

esitysluonnoksessa ehdotetaan marjalain voimassa pysymistä ja sen soveltamista muihin kuin kausityöluvalla maahan tulleisiin poimijoihin. Ruotsissa ns. turistipoimijoiden asema on ollut erityisen haavoittuva. Myös tältä osin tilannetta on seurattava jatkossa.

Lopuksi haluamme huomauttaa, että lausunnossa olisi syytä käsitellä marjanpoimijoiden asemaan liittyviä ihmisoikeusnormeja ja -vaikutuksia laajemminkin kuin ihmiskaupan osalta. Kuten edellä

totesimme, on oikeus oikeudenmukaisiin työoloihin ja kohtuulliseen palkkaan ihmisoikeus, jonka Suomen valtio on velvollinen turvaamaan alueellaan jokaiselle. Lisäksi lakimuutos vaikuttaa monien ILO-sopimuksissa turvattujen oikeuksien toteutumiseen. Näiden lisäksi esimerkiksi YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevat ohjaavat periaatteet (2011) ovat oleellisia perusteita lakimuutoksille luonnonmarja-alan sääntelyssä, ja ne olisi syytä tuoda esiin sekä vaikutusarviointien osalta että säätämisympäristöperusteissa.

Salmivaara Anna
Ihmisoikeusliitto